

Отримано: 01 листопада 2022 р.

Прорецензовано: 10 листопада 2022 р.

Прийнято до друку: 14 листопада 2022 р.

e-mail: tetiana.musiichuk@oa.edu.ua

elina.koliada@oa.edu.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-15(83)-21-24

Мусійчук Т. І., Коляда Е. К. Аргументованість висловлень обурення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 15(83). С. 21–24.

УДК: 811.111.'42

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6948-0861>**Мусійчук Тетяна Ігорівна,**

кандидат філологічних наук,

Національний університет «Острозька академія»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5437-1320>**Коляда Еліна Калениківна,**

кандидат філологічних наук, професор,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

АРГУМЕНТОВАНІСТЬ ВИСЛОВЛЕНЬ ОБУРЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню емоційних аргументів, якими послуговуються обурені мовці. Обурення трактуємо як нега- тивний психічний стан, який виникає у результаті сильного невдоволення особи, її гніву й огиди до тих подій та вчинків інших лю- дей, які відбулися чи відбуваються в її оточенні. Людина переживає обурення, коли оцінює події як несправедливі. Обурення разом з такими емоціями, як гнів, фрустрація, образа та розчарування пов'язане із засудженням – висловленням невдоволення чиймись вчинками, діями тощо. У повсякденному житті на позначення засудження використовуються такі терміни, як «критикувати», «ганити», «чіплятися», «звинувачувати», «ставити під питання чісь судження чи рішення», «вимагати пояснення», «вступати в суперечність». Мовці обирають для засудження такі чотири способи: 1) прямо засуджують іншу людину; 2) вимагають пояс- нення; 3) натякають на нижчу моральність чи інтелект іншої людини; 4) виражають здивування чи огиду.

Однією зі стратегій, які використовуються у спілкуванні, є аргументація, яка наявна тоді, коли вказуються підстави для якогось твердження. До аргументації можна віднести ті міркування, контекст яких передбачає розбіжність думок, і при цьому дані міркування також мають певну структуру, а саме, наявність тези, на підтримку якої пропонуються певні аргументи.

Намагаючись бути переконливим, адресант апелює до почуттів адресата. Під час емоційної аргументації теза репрезентує точку зору адресанта, у правильності якої він/вона прагне переконати адресата. Під час емоційної аргументації мовець послуго- вується риторичними питаннями та іншими засобами вираження мовлення.

Ключові слова: висловлення обурення, емоційний аргумент, риторичне питання, адресант, адресат.

Tetiana Musiichuk,

PhD in Philology,

The National University of Ostroh Academy

Elina Koliada,

PhD in Philology, Full Professor,

Lesya Ukrainka Volyn National University

ARGUMENTATIVENESS OF UTTERANCES OF INDIGNATION

The article deals with the study of emotional arguments used by indignant speakers. Indignation is viewed as a negative mental state that arises as a result of a person's strong discontent, his/her anger, and disgust towards those events and actions of other people that have happened or are happening in his/her environment. A person experiences indignation when he/she evaluates events as unfair. Indignation along with other emotions, such as anger, frustration, resentment, and disappointment, is associated with censure – utterances of disapproval of one's deeds, actions, etc. In everyday life, such terms as "criticizing", "rebuking", "finding fault", "blaming", "questioning one's judgment or decision", "demanding explanations", and "disagreement" are used to denote censure. Speakers choose the following four ways of expressing censure: 1) direct rebuke; 2) demanding explanations; 3) implying moral or intellectual inferiority of someone; 4) expressing surprise or disgust.

One of the strategies used in communication is argumentation, which takes place when the grounds of a statement are provided. Argumentation can include reasonings, the context of which involves a difference of opinion, and at the same time, these reasonings have a certain structure, namely, a thesis and supporting arguments.

Trying to be persuasive, the addressant appeals to the feelings of the addressee. During emotional argumentation, the thesis represents the point of view of the addressant, who tries to convince the addressee of its soundness. During emotional argumentation, the speaker uses rhetorical questions and other expressive means.

Keywords: utterance of indignation, emotional argument, rhetorical question, addressant, addressee.

Постановка проблеми. Спілкування є надскладним переплетінням взаємин співрозмовників, їхнього ставлення до спільної діяльності та її результатів, до самих себе й водночас яскравим показником їхнього уміння зрозуміти та об'єктивно оцінити один одного. У висловленні, яке є одиницею мовлення (Селіванова, 2011: 64), інтегруються одиниці різних рівнів, взаємодіють значення, виражені лексично, граматично й інтонаційно. Мовні засоби, які використовують мовці для впливу на співрозмовника, обміну ідеями, інформацією чи висловлення емоцій, відображають складний лінгвопсихоментальний процес взаємодії свідомостей адресанта й адресата. **Актуальність** теми дослідження зумовлена підвищеним інтересом дослідників до мовленнєво-мисленнєвої та емоційної діяльності людини. **Мета статті** – розглянути емоційні аргументи, якими послуговуються обурені мовці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку лінгвістики предметом мовознавчих студій усе частіше постає внутрішній світ мовця, наприклад: депресія (Карпіна, 2019), дистрес (Вербицька, 2018), песимізм (Бойчук, 2018) та ін. Спрямованість вивчення емоційних явищ на розкриття триади *мова – мовлення – мовна особистість* створює умови для переосмислення традиційної лінгвістичної проблематики, пов'язаної з семантикою та прагматикою мовних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Психологи трактують обурення як негативний психічний стан, який виникає у результаті сильного невдоволення особи, її гніву й огиди до тих подій та вчинків інших людей, які відбулися чи відбуваються в її оточенні. Людина відчуває обурення, коли оцінює події як несправедливі. Особисте обурення виникає, коли дії, вчинки, ставлення чи висловлення іншої людини, які мають нешанобливий, принизливий або образливий характер, стосуються мовця безпосередньо (Мусійчук, 2021: 5–6). Також особисте обурення може бути спричинене розбіжністю у системі моральних і світоглядних цінностей та поглядів комунікантів. Дж. Хессон виокремлює моральне обурення, коли одна людина бачить себе хорошою, а іншу – поганою: «Ти помиляєшся, а я маю рацію» (Хессон, 2020).

Обурення разом з такими емоціями, як гнів, фрустрація, образа та розчарування так чи інакше пов'язане із засудженням. Згідно зі словником української мови, засудження – «висловлення невдоволення чиїми-небудь вчинками, діями і т. ін.; осуд когось, чого-небудь» (Словник української мови).

У повсякденному житті на позначення засудження використовуються такі терміни, як «критикувати», «ганити», «чіплятися», «звинувачувати», «ставити під питання чиєсь судження чи рішення», «вимагати пояснення», «вступати в суперечність» (Трейси, 2015: 147).

М. Коді, М. МакЛафлін та Н. Розенштейн виявили, що люди зазвичай обирають для засудження чотири способи: 1) прямо засуджують іншу людину; 2) вимагають пояснення; 3) натякають на нижчу моральність чи інтелект іншої людини; 4) виражають здивування чи огиду (McLaughlin et al., 1983).

У прагмалінгвістиці «парасольковий» термін «засудження» використовують на позначення «родини» мовленнєвих актів, за допомогою яких одна людина порушує питання про цінність, розумність чи прийнятність дій іншої людини. Ці мовленнєві акти можуть бути експресивними (прояв почуття незадоволеності діями іншої людини), репрезентативними (опис проблематичної активності, яку хтось виконує) або директивними (спроби спонукати когось змінити свою поведінку) (Трейси, 2015: 147).

Однією зі стратегій, що використовуються у спілкуванні, є аргументація, яка наявна тоді, коли вказуються підстави для якогось твердження. Як зазначає М. І. Кругляк, до аргументації можна віднести ті міркування, контекст яких передбачає розбіжність думок, і при цьому дані міркування також мають певну структуру, а саме, наявність тези, на підтримку якої пропонуються певні аргументи (Кругляк, 2021: 13–14).

Розглянемо приклад:

(1) *That was, when I thought about it, what I had against most analysts. They were such unquestioning acceptors of the social order. Their mildly leftist political views, their signing of peace petitions and decorating their offices with prints of Guernica were just camouflage. When it came to the crucial issues: the family, the position of women, the flow of cash from patient to doctor, they were reactionaries. As rigidly self-serving as the Social Darwinists of the Victorian Era.*

“But women are always the power behind the throne,” my last analyst had said /.../ *I’d never quite trusted Kolner anyway, but I’d kept on going to see him on the assumption that that was my problem.*

/.../ *We had haggled over these issues for a long time, but it was his “power behind the throne” pitch which finally showed me how I’d been taken.*

“But don’t you see,” I shouted from the couch, **“that’s just the trouble! Women using sex appeal to manipulate men and suppressing their rage and never being open and honest –”** /.../

“I don’t believe what you believe”, I yelled, **“and I don’t respect your beliefs and I don’t respect you for holding them. If you can honestly make a statement like that about the power behind the throne, how can you possibly understand anything about me or the things I am struggling with? I don’t want to live by the things you live by. I don’t want that kind of life and I don’t see why I should be judged by its standards. I also don’t think you understand a thing about women.”**

“Maybe you don’t understand what it means to be a woman,” he countered.

“Oh God. Now you’re using the final ploy. Don’t you see that men have always defined femininity as a means of keeping women in line? Why should I listen to you about what it means to be a woman? Are you a woman? Why shouldn’t I listen to myself for once? /.../” (Jong 1973: 17–19).

У наведеному прикладі лікар-психоаналітик підтримує тезу «Жінки – завжди сірі кардинали» (*“But women are always the power behind the throne”*). Жінка – це її жіночність, яка погоджується бути слабкою, дозволяє себе захищати, оберігати. Вона не буде сперечатися з чоловіком, а м’яко огорне його своїм прийняттям і погодиться. Якщо в неї інша точка зору, то вона завжди може домогтися свого, а чоловік буде думати, що це його рішення. Однак пацієнтка, виступаючи в ролі опонента, виявляє обурення і критикує зазначену тезу. Вона демонструє зневагу до комунікативного партнера, неповагу до його переконань (*I don’t respect your beliefs and I don’t respect you for holding them*), сумнів у його професійній компетентності як психоаналітика (*I also don’t think you understand a thing about women*).

Пацієнтка використовує риторичні запитання, які свідчать про емоційну аргументацію (*If you can honestly make a statement like that about the power behind the throne, how can you possibly understand anything about me or the things I am struggling with?, Don’t you see that men have always defined femininity as a means of keeping women in line?*). Застосовуючи прийом апеляції до права на власну думку (*Why shouldn’t I listen to myself for once?*), адресант займає упереджену позицію (*Why should I listen to you about what it means to be a woman? Are you a woman?*). Численні повтори із заперечними конструкціями та такий просодичний чинник, як підвищений тон розмови (*I shouted from the couch, I yelled*), вказують на емоційну збудженість жінки.

Теза може бути представлена у вигляді риторичного запитання, як у наведеному нижче прикладі:

(2) *'What do you think of yourself,' she said, 'coming back on me like this after over fifteen years? You don't think I've not heard of you, neither, in Butte City and elsewhere? /.../ I've heard more harm than good about you.' /.../*

'Do you call yourself a man?' she said, more in contemptuous reproach than in anger. *'Leave a woman as you've left me, you don't care to what! – and then to turn up in this fashion, without a word to say for yourself.'* /.../ *'Do you call that action of a man?'* she repeated. /.../

'No,' he said, reaching and poking the bits of wood into the fire with his fingers. 'I didn't call it anything, as I know of. It's no good calling things by any names whatsoever, as I know of.'

'I wonder what you think of yourself!' she exclaimed, with vexed emphasis. *'I wonder what sort of a fellow you take yourself to be!'* She was really perplexed as well as angry. (Lawrence, 2015 : 333–336).

Під час сварки жінка, яка переживає низку негативних емоцій, як-от обурення, презирство, гнів, відстоює тезу «Ти – не чоловік. У тобі немає нічого від справжнього чоловіка», виражену риторичним запитанням «Ти називаєш себе чоловіком?» (*'Do you call yourself a man?'*). Адресант для того, щоб ослабити позицію адресата, послуговується емоційним прийомом «апеляція до почуття провини» і нагадує останньому про його минулі гріхи (*'What do you think of yourself,' she said, 'coming back on me like this after over fifteen years?, I've heard more harm than good about you, 'Leave a woman as you've left me, you don't care to what! – and then to turn up in this fashion, without a word to say for yourself'*). Почуття провини може виступати важливим моральним орієнтиром. Якщо людина завдала комусь шкоди, то цілком виправдано вважати, що вона має це якось компенсувати (Кругляк, 2021: 135).

Наведемо ще один приклад:

(3) *"My God," she said, "you look awful." You really are a contemptible-looking creature this evening.*"

"It was a bad party," I said.

"How is Philippe?"

"Looking well."

"He's a very attractive man. Don't you think so?" said Debora.

"Everyone we know is attractive," I said to annoy her.

"Except you, pet. You look as if you've used up your liver for keeps this time" (Mailer, 1970: 101–102).

У цій сімейній сцені жінка (Дебора) обурюється зовнішнім виглядом чоловіка, висуваючи тезу «Ти виглядаєш жахливо» (*you look awful*), наводячи емоційні аргументи на її користь (*You really are a contemptible-looking creature this evening*). Адресант використовує прийом протиставлення адресата іншим особам, чи контрастування. Особа, якій протиставляється адресат, оцінюється мовцем позитивно (*He's a very attractive man. Don't you think so?*) із метою зменшення значимості адресата. Подальше нагадування про поганий вигляд чоловіка (*You look as if you've used your liver for keeps this time*) і саркастично-ласкаве звертання *pet* виявляють презирливе ставлення Дебори до співрозмовника.

Висновки та перспективи дослідження. Намагаючись бути переконливим, адресант апелює не лише до розуму адресата, а й до його почуттів. Апеляція до емоцій набуває різноманітних форм, залежно від того, яка емоція експлуатується – гнів, обурення, презирство тощо. Під час емоційної аргументації теза репрезентує точку зору адресанта, у правильності якої він/вона прагне переконати адресата. Під час емоційної аргументації мовець послуговується риторичними питаннями та іншими засобами вираження мовлення з метою надання аргументам переконливості, що сприяє посиленню впливу на емоційно-психологічну сферу свідомості адресата. Перспективним вважаємо звернення до раціональних аргументів, якими послуговуються обурені мовці.

Література:

1. Бойчук В. М. Репрезентація феномену песимізму в сучасній англійській мові : автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2018. 20 с.
2. Вербицька А. Е. Концепт DISTRESS / ДИСТРЕС в англійській мові: когнітивно-комунікативний аспект : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2018. 20 с.
3. Карпіна О. О. Комунікативна поведінка депресивної мовної особистості (на матеріалі англійських художніх текстів ХХ–ХХІ століть) : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2019. 20 с.
4. Кругляк М. І. Аргументація. Матеріали II частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення» [в блозі <https://criticalthinkerua.wordpress.com>]. Київ, 2021. 257 с.
5. Мусійчук Т. І. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні характеристики висловлень обурення в сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя 2021. 20 с.
6. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
7. Словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/>
8. Трейсі К., Роблз Дж. Повседневный разговор. Строение и отражение идентичности / пер. с англ. А. В. Коченгина. Харьков : Изд-во «Гуманитарный Центр», 2015. 448 с.
9. Хессон Дж. Кишенькова книжка емоційного інтелекту / пер. з англ. Є. Бондаренка. Харків : Фабула, 2020. 176 с.
10. Jong E. Fear of Flying. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1973. 340 p.
11. Lawrence D. H. Samson and Delilah. *England, My England*. Sydney : ReadHowYouWant, 2015. P. 296–339.
12. Mailer N. Deborah. *America's 85 Greatest Living Authors Present: This Is My Best, in the Third Quarter of the Century* / ed. by Whit Burnett. New York : Doubleday & Company, Garden City, 1970. P. 99–110.
13. McLaughlin M. L., Cody M. J. and Rosenstein N. E. Account Sequences in Conversations between Strangers. *Communication Monographs*. 1983. Vol. 50. Issue 2. P. 102–125.

References:

1. Boichuk, V. M. (2018). Rezentatsiia fenomenu pesymizmu v suchasni anhliskii movi [Representation of the Phenomenon of Pessimism in Modern English]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv.
2. Jong, E. (1973). Fear of Flying. New York : Holt, Rinehart and Winston.
3. Karpina, O. O. (2019). Komunikativna povedinka depresyvnoi movnoi osobystosti (na materialii anhlomovnykh khudozhnikh tekstiv XX–XXI stolit) [Communicative behaviour of depressive linguistic personality (a study of the 20th-21st century English fiction)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Chernivtsi.
4. Khesson, Dzh. (2020). Kyshenkova knyzhka emotsiinoho intelektu [Emotional Intelligence Pocketbook]. Kharkiv : Fabula.

5. Kruhliak, M. I. (2021). Arhumentatsiia. Materialy II chastyiny onlain-kursu «Lohika, arhumentatsiia, krytychne myslennia» [v blozi <https://criticalthinkerua.wordpress.com>] [Argumentation. The Online Course Materials. Part 2. “Logic, argumentation, and critical thinking” [on the blog <https://criticalthinkerua.wordpress.com>]]. Kyiv.
6. Lawrence, D. H. (2015). Samson and Delilah. *England, My England*. Sydney : ReadHowYouWant. Pp. 296–339.
7. Mailer, N. (1970). Deborah. *America's 85 Greatest Living Authors Present: This Is My Best, in the Third Quarter of the Century* / ed. by Whit Burnett. New York : Doubleday & Company, Garden City. Pp. 99–110.
8. McLaughlin, M. L., Cody, M. J., & Rosenstein N. E. (1983). Account sequences in conversations between strangers. *Communication Monographs*. 50 (2). Pp. 102–125.
9. Musiichuk, T. I. (2021). Strukturno-semantychni ta komunikatyvno-prahmatychni kharakterystyky vysloven oburennia v suchasni anhliskii movi [Structural-Semantic and Communicative-Pragmatic Characteristics of Utterances of Indignation in Modern English]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia.
10. Selivanova, O. O. (2011). Linhvistychna entsyklopediia [The Linguistics Encyclopedia]. Poltava : Dovkillia-K.
11. *Slovyk ukrainskoi movy [Ukrainian dictionary]*. URL : <http://sum.in.ua/>
12. Treysi, K., & Roblz, Dzh. (2015). Povsednevnyy razgovor. Stroenie i otrazhenie identichnosti [Everyday Talk. Building and Reflecting Identities]. Kharkov: Gumanitarnyy Tsentr.
13. Verbytska, A. E. (2018). Kontsept DISTRESS / DYSTRES v anhlomovnomu media-dyskursi: kohnityvno-komunikatyvnyi aspekt [The Concept DISTRESS in English Media Discourse: Cognitive and Communicative Aspects]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv.